

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HÀ THỊ KIM OANH

**TỪ NGỮ XUNG HÔ TRONG MỘT SỐ TÁC PHẨM
CỦA NHÀ VĂN PHAN TÚ**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HÀ THỊ KIM OANH

TỪ NGỮ XUNG HÔ TRONG MỘT SỐ TÁC PHẨM
CỦA NHÀ VĂN PHAN TÚ

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 8.22.01.02

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Cán bộ hướng dẫn khoa học: PGS. TS PHẠM VĂN HẢO

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Kết quả nghiên cứu nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Các thông tin trích dẫn đều được chỉ rõ nguồn gốc. Nếu phát hiện có sự gian lận, tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm về nội dung luận văn của mình.

Tác giả luận văn

Hà Thị Kim Oanh

LỜI CẢM ƠN

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn đến PGS. Phạm Văn Hảo, người đã hướng dẫn luận văn.

Xin cảm ơn Thầy, Cô giáo giảng dạy Ngôn ngữ học, Khoa Ngữ Văn, Phòng đào tạo (Bộ phận Sau đại học) đã tạo điều kiện tốt nhất cho tác giả trong quá trình học tập và nghiên cứu tại trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên.

Xin chân thành cảm ơn gia đình, các anh chị em, bạn bè lớp Ngôn ngữ Việt Nam K25 đã nhiệt tình giúp đỡ và động viên tác giả trong suốt thời gian học tập và thực hiện luận văn.

Tác giả luận văn

Hà Thị Kim Oanh

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	3
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	3
5. Phương pháp nghiên cứu	4
6. Đóng góp của luận văn	4
7. Cấu trúc của luận văn	4
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN	5
1.1. Một số vấn đề chung về từ ngữ xung hô trong tiếng Việt.....	5
1.1.1. Khái niệm.....	5
1.1.2. Phân loại	6
1.1.3. Chức năng.....	9
1.2. Những vấn đề ngữ dụng chủ yếu khi xem xét từ xung hô	10
1.2.1. Giao tiếp và các nhân tố giao tiếp	10
1.2.2. Các nhân tố chi phối việc xung hô	16
1.3. Vài nét về Phan Tứ và tác phẩm của ông	17
1.4. Tiểu kết	19
Chương 2. NHỮNG NHÓM TỪ NGỮ DÙNG ĐỂ XUNG HÔ TRONG MỘT SỐ TÁC PHẨM CỦA PHAN TỨ	20
2.1. Các phương tiện ngôn ngữ dùng để xung hô trong một số tác phẩm của Phan Tứ	20
2.1.1. Xung hô bằng các đại từ nhân xưng	20
2.1.2. Xung hô bằng các từ chỉ quan hệ thân tộc	32

2.1.3. Xung hô bằng tên riêng	40
2.1.4. Xung hô bằng các từ chỉ chức danh, nghề nghiệp	42
2.1.5. Xung hô bằng các kết hợp khác	43
2.2. Các từ ngữ xung hô trong một số tác phẩm của Phan Tứ xét về phương diện cấu tạo.....	44
2.2.1. Từ xung hô là từ đơn	44
2.2.2. Từ xung hô là từ phức	45
2.3. Tiểu kết	46
Chương 3. CÁCH DÙNG TỪ NGỮ XUNG HÔ TRONG MỘT SỐ TÁC PHẨM CỦA PHAN TỨ	48
3.1. Sử dụng từ ngữ xung hô thể hiện cảm xúc, thái độ của nhân vật	48
3.1.1. Dùng từ ngữ xung hô thể hiện cảm xúc	48
3.1.2. Dùng từ ngữ xung hô thể hiện thái độ.....	55
3.1.3. Dùng từ ngữ xung hô thể hiện sự thay đổi tình cảm, thái độ.....	60
3.2. Nét riêng của Phan Tứ trong cách sử dụng từ ngữ xung hô.....	63
3.2.1. Từ ngữ xung hô mang dấu ấn Nam Trung Bộ	63
3.2.2. Nghệ thuật sử dụng từ ngữ xung hô	64
3.3. Tiểu kết	71
KẾT LUẬN	73
TÀI LIỆU THAM KHẢO	75

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 2.1.	Hệ thống từ ngữ xưng hô trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	20
Bảng 2.2:	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ nhất (số ít) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	20
Bảng 2.3.	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ nhất (số nhiều) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	24
Bảng 2.4.	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ hai (số ít) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	26
Bảng 2.5.	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ hai (số nhiều) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	28
Bảng 2.6.	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ ba (số ít) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	29
Bảng 2.7.	Các đại từ nhân xưng ngôi thứ ba (số nhiều) trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	30
Bảng 2.8.	Các từ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ nhất (số ít) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	32
Bảng 2.9.	Các từ ngữ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ nhất (số nhiều) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	35
Bảng 2.10.	Các từ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ hai (số ít) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	36
Bảng 2.11.	Các từ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ hai (số nhiều) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	38
Bảng 2.12.	Các từ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ ba (số ít) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	39

Bảng 2.13.	Các từ thân tộc dùng xưng hô ngôi thứ ba (số nhiều) của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	40
Bảng 2.14.	Các từ xưng hô bằng tên riêng của các nhân vật trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	41
Bảng 2.15.	Các từ ngữ xưng hô trong một số tác phẩm của Phan Tứ xét về phương diện cấu tạo	46
Bảng 3.1.	Từ ngữ xưng hô trong phương ngữ Nam Trung Bộ 63được sử dụng trong một số tác phẩm của Phan Tứ.....	63

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Xung hô là yếu tố không thể thiếu trong giao tiếp. Nói cách khác, có giao tiếp là có xung hô. Giao tiếp là nhu cầu tất yếu của con người, việc vận dụng từ ngữ xung hô trực tiếp ảnh hưởng đến kết quả giao tiếp. Các đối tượng giao tiếp nếu biết xung hô linh hoạt, khéo léo có thể sẽ mang lại hiệu quả giao tiếp cao, và ngược lại. Nhóm từ ngữ xung hô, bởi vậy mà giữ vai trò quan trọng trong hệ thống từ vựng nói riêng và trong hệ thống ngôn ngữ (của bất kì quốc gia nào) nói chung.

Kế thừa thành quả nghiên cứu của những người đi trước kết hợp với quan sát thực tế có thể thấy rằng: Từ ngữ xung hô trong tiếng Việt phong phú, ấn tượng hơn so với từ ngữ xung hô ở nhiều ngôn ngữ khác (như ngôn ngữ Anh, ngôn ngữ Trung...). Thông qua hoạt động của nhóm từ này, một vài đặc trưng về ngôn ngữ và văn hóa giao tiếp của Việt Nam được thể hiện. Tìm hiểu những vấn đề liên quan đến từ ngữ xung hô trong tiếng Việt là một cách để biểu hiện văn hóa dân tộc.

Trong các tác phẩm văn chương, từ ngữ xung hô ngoài việc cho thấy dấu ấn văn hóa vùng miền và phong cách sáng tác của người viết thì còn là phương tiện để người đọc tiếp cận các nhân vật về các mặt tính cách, tình cảm, thái độ... Những vai trò này cho thấy từ ngữ xung hô là yếu tố đáng để khai thác khi nghiên cứu một tác phẩm văn chương.

Phan Tứ là tác giả tiêu biểu của mảnh đất Nam Trung Bộ (Quảng Nam). Ngay từ những ngày văn học cách mạng khu vực Nam Trung Bộ còn non nớt, Phan Tứ đã ghi dấu ấn trên văn đàn bằng bút pháp hiện thực sắc sảo qua những tác phẩm như: *Về Làng*, *Gia đình má Bảy*. Bằng những trải nghiệm xương máu của người cầm súng cùng vốn sống thu nhận được từ mảnh đất Quảng Nam, Phan Tứ đã cho ra đời những trang viết mang đầy hơi thở thời đại nhưng vẫn đậm chất hiện thực. Ở mỗi tác phẩm, Phan Tứ đều kì công xây

dựng bức tranh đa dạng về thế giới nhân vật nói chung và sự phong phú trong tính cách của từng nhân vật nói riêng. Qua xung hô trong lời thoại của nhân vật, người đọc có thể thấy được một phần tính cách nhân vật cũng như tình cảm - thái độ của nhân vật dành cho đối phương hoặc người được nhắc tới trong diễn ngôn.

Từ những lí do trên, luận văn lựa chọn “*Từ xung hô trong một số tác phẩm của nhà văn Phan Tứ*” làm đề tài nghiên cứu.

2. Lịch sử nghiên cứu

Từ xung hô trong tiếng Việt là vấn đề đã được đầu tư nghiên cứu. Có thể kể tên một vài tác giả với những công trình nghiên cứu về từ xung hô như sau:

Nghiên cứu về từ xung hô từ góc độ ngữ pháp, có thể quan tâm đến những công trình nghiên cứu của các tác giả Trần Trọng Kim, Bùi Kỳ, Phạm Duy Khiêm (1940), Phan Khôi (1955), Nguyễn Kim Thản (1963),...

Nghiên cứu về từ xung hô từ phương diện cấu trúc luận như: Nguyễn Tài Cẩn (1962), Đái Xuân Ninh (1978)...

Nghiên cứu theo quan điểm ngữ dụng học, ngôn ngữ học xã hội về từ xung hô với các tác giả tên tuổi như: Đỗ Hữu Châu (1993), Nguyễn Đức Dân (1989), Hoàng Thị Châu (1995), Nguyễn Văn Tu (1996),...

Các luận văn Tiến sĩ, Thạc sĩ cũng đã đem đến một cái nhìn toàn diện hơn về xung hô với đặc điểm, cấu trúc, chức năng và cả những yếu tố văn hóa dân tộc như: *Cách xung hô trong tiếng Tày - Nùng* (Phạm Ngọc Thường - 1998); *Từ xung hô và cách xung hô trong các phương ngữ tiếng Việt dưới góc nhìn của lý thuyết ngôn ngữ học xã hội* (Lê Thanh Kim - 2000); *Từ xung hô trong gia đình đến ngoài xã hội của người Việt* (Bùi Thị Minh Yên 2001)...

Bên cạnh đó, cũng có một số công trình nghiên cứu về từ xung hô trong các tác phẩm văn học như: *Từ xung hô trong một số tác phẩm của Nguyễn Quang Sáng* (Nguyễn Thị Thảo Ly - 2011); *Từ xung hô trong một số tác phẩm của Ngô Tất Tố* (Đoàn Lăng Em - 2011); *Từ xung hô trong một số tác phẩm của Nam Cao* (Trần Ngọc Mi - 2009),...